

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять для студентів
напряму підготовки 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці»
галузь знань - 0305 «Економіка та підприємництво»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Протокол № 8 від 24 лютого 2017 року

Чернігів ЧНТУ 2017

Цивільне право. Методичні вказівки до семінарських занять для студентів напряму підготовки 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці» / Укл.: Колодій І.М., Івженко А.А. – Чернігів: ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ. – 2017. – 49 с.

Укладачі:

КОЛОДІЙ ІННА МИКОЛАЇВНА, доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу, кандидат юридичних наук

ІВЖЕНКО АЛЬОНА АНАТОЛІЇВНА, асистент кафедри цивільного, господарського права та процесу

Відповідальний за випуск: ХИМЕНКО ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ, завідувач кафедри цивільного, господарського права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент: ПУЗИРНИЙ ВЯЧЕСЛАВ ФЕОДОСІЙОВИЧ, професор кафедри трудового права, адміністративного права та процесу, доктор юридичних наук, доцент

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»	5
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Цивільне право».....	5
1.2. Структура навчальної дисципліни.....	8
1.3. Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Цивільне право».....	9
2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	11
Семінарське заняття 1. Предмет, метод, система та джерела цивільного права. Цивільні правовідносини.....	11
Семінарське заняття 2. Особисті немайнові права	18
Семінарське заняття 3. Загальні положення про здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків.....	22
Семінарське заняття 4. Поняття, види та форми правочинів	25
Семінарське заняття 5. Загальні положення про право власності	29
Семінарське заняття 6. Загальні положення про договір. Окремі види договірних зобов'язань	33
Семінарське заняття 7. Недоговірні зобов'язання.....	37
Семінарське заняття 8. Основні положення спадкового права	42
ДОДАТКИ.....	48

ПЕРЕДМОВА

Предметом вивчення дисципліни «Цивільне право» є: основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії та інститути цивільного права, специфіки правового регулювання порядку відшкодування майнової та моральної шкоди, особливостей спадкування за законом та за заповітом.

Метою навчальної дисципліни «Цивільне право» є: опанування студентами системи знань з цивільного права України; акцентування уваги студентів на складних теоретичних та практичних проблемах цивільних правовідносин; на основі конкретно-предметного матеріалу вироблення навиків аналітичного мислення у студентів; формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування цивільно-правових норм.

Семінарські заняття проводяться з основних тем розглянутих на лекційних заняттях.

Самостійна та індивідуальна робота планується як форма навчання, що має на меті розширення та дослідження питань винесених на розгляд на лекційних заняттях, а також опрацювання питань, які не були висвітлені на лекційних та семінарських заняттях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенту належить оволодіти відповідною сукупністю знань, вмінь та навичок, зокрема:

студент повинен засвоїти знання з теорії цивільного права у поєднанні з теоретичними та практичними питаннями реалізації цивільних прав;

студент повинен набути навичок використання чинного законодавства, покликаного врегульовувати цивільні відносини, для розширення свого правового кругозору, підвищення рівня правосвідомості і правової культури та вирішення питань, що виникають у практичній діяльності.

Дане навчально-методичне видання підготовлено з метою надання можливості студентам ґрунтовно та послідовно готуватися до семінарських занять з навчальної дисципліни «Цивільне право», користуючись тим списком літератури та нормативно-правових актів, який рекомендований до кожної теми семінарського заняття. На основі аналізу рекомендованих джерел студенти повинні навчитися формулювати і обґрунтовувати висновки не тільки теоретичного, а й практичного (прикладного) характеру.

Підготовка до семінарського заняття згідно плану, аналіз питань для самостійного вивчення, написання есе та рефератів по темі, а також вирішення практичних задач надасть можливість викладачу визначити рівень засвоєння матеріалу студентами.

У методичних вказівках запропоновано також і критерії оцінювання студентів, складенні відповідно до Положення про поточну атестацію успішності студентів денної форми навчання в Чернігівському національному технологічному університеті та з урахуванням обсягу годин і структури навчальної дисципліни.

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Цивільне право»

Змістовий модуль 1. Загальні засади правового регулювання цивільних правовідносин

Тема 1. Предмет, метод, система та джерела цивільного права

Поняття цивільного права. Концепція цивільного права та її головні риси. Предмет цивільно-правового регулювання. Основні ознаки цивільних правовідносин, що є предметом цивільного права. Метод цивільно-правового регулювання. Характерні риси диспозитивного та імперативного елементів цивільно-правового методу. Засади цивільного права. Функції цивільного права. Структура (система) цивільного права. Поняття цивільного законодавства. Акти цивільного законодавства. Цивільний кодекс України. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб. Колізійні норми. Прогалини цивільного права.

Тема 2. Цивільні правовідносини

Поняття цивільних правовідносин та їх характерні ознаки. Зміст цивільних правовідносин. Цивільне суб'єктивне право, інтерес, обов'язок. Види цивільних правовідносин. Майнові та немайнові правовідносини. Абсолютні та відносні правовідносини. Речові та зобов'язальні правовідносини. Регулятивні та охоронні правовідносини. Прості та складні правовідносини. Поняття юридичних фактів. Юридичні стани. Акти цивільного стану. Класифікація юридичних фактів. Дії та події. Суб'єкти цивільних правовідносин. Цивільна правоздатність. Цивільна дієздатність. Об'єкти цивільних правовідносин.

Тема 3. Особисті немайнові права

Поняття та ознаки особистих немайнових прав.

Види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права. Здійснення особистих немайнових прав. Забезпечення особистих немайнових прав. Обмеження особистих немайнових прав. Захист особистого немайнового права. Поновлення порушеного особистого немайнового права. Спростування недостовірної інформації. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права. Правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права. Право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди.

Тема 4. Загальні положення про здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків

Поняття цивільного суб'єктивного права. Основні ознаки цивільного суб'єктивного права. Здійснення цивільних прав. Способи здійснення цивільних прав. Юридичні дії. Фактичні дії. Гарантії здійснення цивільного права. Межі здійснення цивільних прав. Поняття цивільного обов'язку. Поняття цивільного інтересу. Захист цивільних прав та інтересів. Порушення цивільного

права. Невизнання цивільного права. Оспорювання цивільного права. Судовий захист. Адміністративний захист. Самозахист. Поняття строку та терміну у цивільному праві. Порядок визначення строків та термінів. Визначення моменту закінчення строку. Претензійний строк. Позовна давність. Загальна та спеціальна позовна давність. Обчислення позовної давності. Зупинення та переривання позовної давності. Наслідки спливу позовної давності.

Тема 5. Поняття, види та форми правочинів

Поняття правочину. Основні риси правочинів. Умови чинності правочину. Односторонні та двосторонні правочини. Безоплатні та оплатні правочини. Консенсуальні та реальні правочини. Каузальні та абстрактні правочини. Строкові та безстрокові правочини. Форми вчинення правочину. Недійсність правочинів. Підстави визнання правочину недійсним. Нікчемні та оспорювані правочини. Реституція.

Змістовий модуль 2. Загальна характеристика права власності, зобов'язального та спадкового права

Тема 6. Загальні положення про право власності

Поняття та зміст права власності. Правомочності володіння, користування, розпорядження власником своїм майном. Право власності в об'єктивному розумінні. Право власності в суб'єктивному розумінні. Абсолютний характер права власності. Історичні типи права власності.

Здійснення права власності. Непорушність права власності.

Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Право власності українського народу. Право приватної власності. Суб'єкти права приватної власності. Право державної власності. Суб'єкти права державної власності. Право комунальної власності. Суб'єкти права комунальної власності. Право власності на землю (земельну ділянку). Суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку). Право власності на житло. Суб'єкти права власності на житло.

Речові права на чуже майно.

Тема 7. Загальні положення про зобов'язання та правові наслідки його порушення

Поняття зобов'язання. Підстави виникнення зобов'язання. Елементи зобов'язань. Суб'єкти зобов'язання. Об'єкт зобов'язання. Види зобов'язань. Припинення зобов'язань. Окремі підстави припинення зобов'язань. Виконання зобов'язань. Загальна характеристика засобів забезпечення виконання зобов'язань. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання.

Тема 8. Загальні положення про договір. Окремі види договірних зобов'язань

Поняття та значення договору в цивільному праві. Функції цивільно-правового договору. Засади договірних зобов'язань. Свобода договору. Види договорів. Консенсуальні та реальні договори. Односторонні та взаємні

договори. Оплатні та безоплатні договори. Остаточні та попередні договори. Зміст договору. Істотні умови договору. Звичайні умови договору. Випадкові умови договору. Тлумачення умов договору. Укладання, зміна та розірвання договорів. Стадії укладення договору: оферта та акцепт. Форма договору. Момент укладання договору. Місце укладення договору. Підстави для зміни або розірвання договору. Окремі види договорів: договір купівлі-продажу, договір дарування, договір найму(оренди), договір позики.

Тема 9. Недоговірні зобов'язання

Публічна обіцянка винагороди. Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу. Зміст завдання. Строк виконання завдання. Зміна умов публічної обіцянки винагороди. Правові наслідки виконання завдання. Припинення зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Право на оголошення конкурсу. Умови конкурсу. Зміна умов конкурсу. Відмова від проведення конкурсу. Переможець конкурсу. Права переможця конкурсу. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Поняття та елементи зобов'язань із заподіяння шкоди. Поняття Деліктної відповідальності та її зміст. Особливості недоговірної відповідальності та її функції. Поняття шкоди. Протиправність поведінки заподіювача шкоди. Вина заподіювача шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Окремі види зобов'язань із заподіяння шкоди.

Тема 10. Основні положення спадкового права

Поняття спадкування і права на спадкування. Види спадкування. Склад спадщини. Відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Час відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування. Обов'язки спадкоємців. Спадкування за заповітом. Поняття заповіту. Право на заповіт. Право на обов'язкову частку у спадщині. Виконання заповіту. Спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом. Прийняття спадщини. Відмова від спадщини. Оформлення спадкових прав.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1.1 – Розподіл обсягу годин за темами і формами вивчення

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної			
		Всього	У тому числі		
			Лек	Сем	С.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Загальні засади правового регулювання цивільних правовідносин в Україні					
1	Предмет, метод, система та джерела цивільного права	8	2	2	4
2	Цивільні правовідносини	4			4
3	Особисті немайнові права	10	2	2	6
4	Загальні положення про здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків	10	2	2	6
5	Поняття, види та форми правочинів	10	2	2	6
Разом за змістовим модулем 1		42	8	8	26
Змістовий модуль 2. Загальна характеристика права власності, зобов'язального та спадкового права					
6	Загальні положення про право власності	10	2	2	6
7	Загальні положення про зобов'язання та правові наслідки його порушення	8			8
8	Загальні положення про договір. Окремі види договірних зобов'язань	10	2	2	6
9	Недоговірні зобов'язання	10	2	2	6
10	Основні положення спадкового права	10	2	2	6
Разом за змістовим модулем 2		48	8	8	32
Усього годин за дисципліну		90	16	16	58

1.3. Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Цивільне право»

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, семінарських занять та консультацій, опитувань студентів під час захисту індивідуальних робіт, тестування, опитування студентів із питань, що виносяться на самостійне опрацювання.

Після завершення вивчення змістових модулів наприкінці семестру проводиться контрольна робота. Варіанти завдань до контрольної роботи знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль. Модульний контроль проводиться у вигляді письмової відповіді.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до екзаменаційної відомості.

Пояснення видів робіт та вимоги до їх оцінювання:

Робота на семінарському занятті

Усне опитування – включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться письмово на кожному занятті. Викладач викликає декілька студентів та пропонує їм для вирішення задачі, які студент повинен вирішити самостійно в письмовому вигляді з необхідною аргументацією на посилання на законодавство. Для цього необхідно всебічно вивчити викладену в задачі ситуацію, дати її правову оцінку і на підставі відповідних нормативних актів, грамотного тлумачення правових норм, що підлягають застосуванню, сформулювати правильне і обґрунтоване рішення.

Оцінюючи вирішення задачі, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування.

Письмове опитування на семінарському занятті проводиться на початку кожного заняття (10-15 хвилин). Викликаються декілька студентів, які повинні дати відповіді на запитання, запропоновані викладачем на його розсуд. Це

можуть бути питання як теми даного семінарського заняття, так і з попередніх тем. Метою проведення письмового опитування є перевірка студентів до семінарського заняття та вміння змістовно і коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями як правильність, повнота, чіткість, лаконічність відповіді, логіка і аргументованість викладення думок.

Вирішення тестових завдань проводиться на початку кожного семінарського заняття (10-15 хвилин). Викладачем також викликаються 5-6 студентів, які повинні дати відповіді на тестові запитання запропоновані викладачем.

Письмова робота за результатами модульного контролю

Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить вісім письмових робіт за результатами вивчення кожного змістового модуля. Кожна письмова робота може включати теоретичні питання, тестові та практичні завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля.

Індивідуальна робота студента

Індивідуальна робота полягає в написанні реферату, підготовці есе та, відповідно, здійсненні реферування літератури. Реферат та есе готується з обов'язковим розглядом дискусійного питання з викладенням власної точки зору на дану проблему. Теми робіт, запропоновані у методичних вказівках для самостійної роботи, студенти обирають самостійно.

Реферування наукової літератури полягає у тому, що викладачем пропонується студентам наукова література (монографія, навчальний посібник, наукова періодика тощо) і студенти самостійно їх опрацьовують та представляють короткий звіт у вигляді невеликого реферату (4-7 сторінок) про свої враження від прочитаного.

Підсумкова контрольна робота

Підсумкова контрольна робота проводиться одна в навчальний рік за результатами вивчення всіх змістових модулів.

Вона включає у себе теоретичні питання, тестові завдання і ситуаційну задачу. До завдань контрольної роботи можуть бути включені питання з тем, вивчення яких не виносились на семінарські заняття, а також питання, які передбачені навчальним планом для індивідуальної та самостійної роботи.

Про проведення підсумкової роботи студенти попереджаються не менше ніж за тиждень. З переліком тем, питання з яких будуть включені до завдань контрольної роботи, студенти також ознайомлюються завчасно.

Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів студентам надається можливість ознайомитись із власними роботами та завданнями для них, і, за необхідності, оспорити результати контрольної роботи.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Предмет, метод, система та джерела цивільного права. Цивільні правовідносини

Теоретичні питання

1. Поняття цивільного права як приватного права
2. Предмет цивільного права
3. Метод цивільного права
4. Система цивільного права
5. Джерела цивільного права
6. Поняття цивільного правовідношення
7. Елементи цивільних правовідносин
8. Види цивільних правовідносин
9. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин

Теми для написання рефератів

1. Цивільне право у системі права
2. Принципи цивільного права
3. Сучасний стан та перспективи розвитку науки цивільного права
4. Загальна характеристика цивільного і торгівельного права зарубіжних країн
5. Реклама як об'єкт цивільних правовідносин
6. Майнові права як об'єкт цивільних правовідносин
7. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин
8. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин
9. Юридичні факти в механізмі цивільних правовідносин

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Які з названих відносин становлять предмет цивільного права: виплата студентам коледжу на підставі розпорядження директора матеріальної допомоги; видача книжок читачам в бібліотеці; виплата пенсій; купівля-продаж жилого будинку, що належить на праві приватної власності; виплата стипендій.

Задача № 2

Приведіть приклади статей Цивільного кодексу України, які виконують регулятивні і правоохоронні функції.

Задача № 3

Товариство з обмеженою відповідальністю по виробництву кондитерських виробів «Булочка» подало до суду позов про стягнення з водія Коломайка в порядку ст. 1166 ЦК України заподіяної шкоди товариству в розмірі 1200 грн. в результаті аварії, яка трапилась з його вини.

Чи мають місце в даному випадку цивільні відносини? Чи задовольнить суд позов?

Задача № 4

З урахуванням положень ст. 46 ЦК України наведіть приклад виникнення цивільних правовідносин на підставі рішення суду.

Керуючись ст. 368 ЦК України наведіть приклади виникнення цивільних правовідносин безпосередньо з актів цивільного законодавства.

Наведіть приклади виникнення цивільних правовідносин у зв'язку з настанням певної події.

Задача № 5

Мусієнко знайшов на вулиці папку з документами, з яких дізнався про їх власника і зателефонував йому. Власник папки Коляда дуже зрадив і приїхав забрати папку. Мусієнко при передачі документів сказав, що Коляда повинен розрахуватись з ним, але Коляда категорично відмовився це зробити і заявив, що рятувати чуже майно – це конституційний обов'язок кожного громадянина.

З урахуванням вимог ст. 339 ЦК України зробіть висновок, чи виникли цивільні правовідносини.

Задача № 6

Колекціонер Пасічний, якому дуже сподобалась старовинна ікона, погрозами примусив її власника Онопенка укласти письмовий договір на продаж йому цієї ікони. Дізнавшись про це, син Онопенка забрав у батька ікону і відмовився передати її Пасічному.

Пасічний подав позов до суду по витребування ікони, додавши копію договору купівлі-продажу.

З урахуванням вимог ст.ст. 231 і 216 ЦК України зробіть висновок чи може бути даний договір підставою виникнення цивільних прав і обов'язків, які впливають з договору купівлі-продажу.

Література для реферування

1. Басай О.В. Загальні засади (принципи) цивільного законодавства України: автореферат дис. ... док. юрид. наук: 12.00.03. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014. – 31 с.
2. Басай О.В. Неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя як загальна засада цивільного законодавства України / О.В. Басай // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 2(8): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13bovtzu.pdf>.
3. Басай О.В. Поняття та значення принципів цивільного права / О.В. Басай // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 66. – С. 16-24.
4. Басай О.В. Принцип свободи договору за цивільним законодавством України / О.В. Басай // Прикарпатський юридичний вісник: Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 1 (3). – С. 117-127.

5. Басай О.В. Принцип судового захисту цивільних прав та інтересів / О.В. Басай // Європейські перспективи. – 2013. – № 4. – С. 130-135.
6. Басай О.В. Принципи цивільного права України: теорія і практика: монографія / О.В. Басай. – Івано-Франківськ: Сімик, 2013. – 428 с.
7. Басай О.В. Свобода незабороненої законом підприємницької діяльності як загальна засада цивільного законодавства / О.В. Басай // Європейські перспективи. – 2013. – № 9. – С. 129-135.
8. Воєводін Б.В. Реклама як об'єкт цивільних правовідносин / Б.В. Воєводін // Право і громадянське суспільство. – 2014. – № 4. – С. 10-18.
9. Вороніна Н.В. До питання про оборотоздатність об'єктів цивільних прав / Н.В. Вороніна // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. – Випуск 6-1. – Том 1. – С. 131-133.
10. Гузь Є.В. Рухоме майно як об'єкт цивільних правовідносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Є.В. Гузь; кер. роботи В.Л. Яроцький; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 20 с.
11. Зозуляк О.І. Реалізація цивільної правосуб'єктності юридичних осіб у договірній формі: монографія / О.І. Зозуляк. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2012. – С. 64-67.
12. Коробцова Н.В. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав / Н.В. Коробцова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7783/1/Korobcova_132-135.pdf
13. Коструба А.В. Поняття юридичних фактів та їх ознаки у цивільному праві України / А.В. Коструба // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1. – С. 168-172.
14. Коструба А.В. Цивільні правовідносини і правоприпиняючі юридичні факти в механізмі правового регулювання / А.В. Коструба // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – 2010. – Том 23 (62). – № 2. – С. 89-96.
15. Коструба А.В. Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин: монографія / А.В. Коструба. – К.: Ін Юре, 2014. – 370 с.
16. Кочин В. Аналіз правочинності у системі елементів цивільної правосуб'єктності юридичної особи / В. Кочин // Юридична Україна. – 2013. – № 9. – С. 48-51.
17. Кузнецова Н.С. Поняття і класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика / Н.С. Кузнецова // Сучасні проблеми приватного права. – Кам'янець-Подільський: Рута, 2012. – С.159-176.
18. Кузнецова Н.С. Цивільний кодекс України: визнані здобутки кодифікації / Н.С. Кузнецова, А.С. Довгерт // Право України. – 2014. – № 2. – С. 9-24.
19. Куций О.В. Щодо питань правового режиму цивільного обороту речей та їх класифікації / О.В. Куций // Право і безпека. – 2012. – № 3. – С. 35-38.
20. Куций О.В. Щодо проблеми обмеження цивільного обороту речей / О.В. Куций // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 66. – С. 13-17.

21. Куш О. Правове регулювання тримання тварин у населених пунктах: аспекти вдосконалення / О. Куш // Проблеми законності. Вип. 107. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – 2010. – С. 238-244.
22. Луц Д.М. Тварини як об'єкт цивільних правовідносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Д.М. Луц; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – Київ, 2015. – 19 с.
23. Матійко М.В. Диференціація функцій цивільного права / М. В. Матійко // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – С. 68-74.
24. Медведєва О.В. Поняття превентивної функції цивільного права в контексті запобігання злочинності / О.В. Медведєва // Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккарія (м. Одеса, 13 черв. 2014 р.) / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), В.О. Туляков (заст. голов. ред.), Є.Л. Стрельцов (заст. голов. ред.), Д.О. Балобанова; МОН України, НУ ОЮА, ПРЦ НАПрН України, Одес. відділ. ГО «Всеукр. асоц. кримін. права». – Одеса: Юрид. л-ра, 2014. – С. 326-331.
25. Первомайський О.О. Участь територіальної громади у цивільних правовідносинах / О.О. Первомайський. – Серія «Юридичний радник». – Х.: Страйд, 2005 – 184 с.
26. Петренко В.С. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин / В.С. Петренко // Актуальні проблеми держави і права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [apdr_2011_57_68.pdf](#)
27. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія / С.П. Погребняк. – Х.: Право, 2008. – 240 с.
28. Ромовська З.В. Загальні засади цивільного права // Вісник Академії адвокатури України. – 2005. – Вип. 4. – С. 10-21.
29. Сивий Р. Приватне (цивільне) право в системі права України: монографія. – К.: К В І Ц, 2006. – 214 с.
30. Сліпченко С.О. Поняття правозмінюючих юридичних фактів у цивільному праві / С.О. Сліпченко // Право та інновації. – 2014. – № 4(8). – С. 23-28.
31. Спасибо-Фатеева І.В. Цивілістика: на шляху формування доктрин: Вибр. наук. пр. / І.В. Спасибо-Фатеева. – Х., 2012, – 696 с.
32. Устименко О.А. Оборотоздатність тварин як об'єктів цивільних прав / О.А. Устименко // Право і суспільство. – 2016. – № 2. Частина 2. – С. 70-74.
33. Харитонов Є.О. Категорії «приватне право», «цивільне право України» та «цивільне законодавство України»: до проблеми співвідношення / Є.О. Харитонов // Наукові праці НУ ОЮА. – 2012. – 157-169.
34. Харитонов Є.О. Класифікація цивільних правовідносин: спроба новацій у підходах / Є.О. Харитонов // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. – 2008. – С. 136-143.
35. Харитонов Є.О. Нариси теорії цивілістики (поняття та концепти): монографія / Є.О. Харитонов – Одеса: Фенікс, 2008. – С. 22-118.

36. Харитонова О.І. До питання про класифікацію правових відносин / О.І. Харитонова // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. – Вип. 125: Правознавство. – Чернівці, 2005. – С. 13-16.
37. Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти): монографія / авт. кол.; за заг. ред. Є.О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2012. – 344 с.
38. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С.В. Ківалов [та ін.]; за заг. ред. Є.О. Харитонова, Т.С. Ківалової, О.І. ХаритонОВОЇ]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О.: Фенікс, 2010. – 700 с.
39. Шимон С.І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: [монографія] / С.І. Шимон. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 664 с.
40. Штанько А. Захисна функція цивільного права / А. Штанько // Цивільне право та цивільний процес. Вісник Національної академії прокуратури України №3(41). – С. 39-45.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР, з подальшими змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 року, № 435-IV (з под. змінами і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 35.
3. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 року № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – Ст. 509.
4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 року № 3773-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19-20. – Ст. 179.
5. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 року № 5492-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 51. – Ст. 716.
6. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 року № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
7. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 року № 222-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 23. – Ст. 158.
8. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 року № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384.
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців: Закон України від 15.05.2003 року № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263.

10. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 року № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – Ст. 517.
11. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 року № 915 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 52. – Ст. 2115.
12. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – Стор. 66. – Ст. 632.
13. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні. Затверджені Наказом Міністерства юстиції України 18.10.2000 року № 52/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 24.12.2010 року № 3307/5) // Офіційний вісник України. – 2000. – № 42. – Стор. 205. – Ст. 1803.
14. Правила внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання. Затверджені Наказом міністерства юстиції від 12.01.2011 року № 96/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 4. – том 2. – Стор. 939. – Ст. 238.
15. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів. Затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 року № 622 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 42. – Ст. 1574.
16. Правила використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна. Затверджені наказом Міністерства юстиції України 14.12.2012 року № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – Стор. 105. – Ст. 3890.
17. Правила використання готівкової іноземної валюти на території України. Затверджені постановою правління Національного банку України від 30.05.2007 року № 200 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 46. – Ст. 1894.
18. Гончарова А.В. Цивільне право України: навч. посіб. / А.В. Гончарова, Т.А. Кобзева. – Суми: СумДУ, 2015. – 168 с.
19. Заїка Ю.О. Українське цивільне право: Навчальний посібник. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 368 с.
20. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України / В.Г. Ротань (відпов. ред.), А.Г. Ярема, В.В. Кривенко, В.Я. Карабань, О.Є. Сонін. – 2-е вид. – Х.: Фактор, 2010. – Т. 1. – 800 с.

21. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т.1. – 832 с.
22. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т.2 – 1088 с.
23. Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник. – К.: Атіка, 2005. – 560 с.
24. Українське цивільне право: [навч. посіб.] / За ред. Ю.О. Заїки. – [3-тє вид. перероб. та допов.]. – К.: Центр учб. літ-ри, 2014. – 358 с.
25. Харитонов Є.О. Цивільне право України / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, О.В. Старцев. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – К.: Істина, 2011. – 808 с.
26. Харитонов С.О. Вступ до цивільного права України: навч. посіб. / Є.О. Харитонов. – К., 2006. – 288 с.
27. Цивільне право України. Загальна частина: [підруч.] / [Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Бичкова С.С. та ін.]; за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. – К.: Правова єдність, 2014. – 510 с.
28. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / [С.М. Бервено, В.А. Васильєва, М.К. Галянтич та ін.]; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – [3-тє вид., перероб. і допов.]. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.
29. Цивільне право України: [навч. посіб.] / За ред. В.П. Мироненко, І.С. Тімуш. – К., 2014. – 432 с.
30. Цивільне право України: [підруч.] / [Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін.]. – К., 2015. – 236 с.
31. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468 с.
32. Цивільне право України: підруч. у 2 т. / [В.І. Борисова, Л.М. Баранова, А.Г. Бірюкова та ін.]; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – [2-ге вид., переробл. та допов.]. – Харків: Право, 2014. – Т. 2. – 816 с.
33. Цивільне право України: підручник: у 2 т. / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т. 1. – 597 с.
34. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент.: поясн., тлумачення, рек. з використ. позицій вищих суд. інстанцій, М-ва юстиції, науковців, фахівців: правникам, нотарям, адвокатам, суддям, викладачам, студ. - Т. 1: Загальні положення / [А.М. Баранова [та ін.]; / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків: ФОП Колісник А.А., 2010. – Т. 1.: Загальні положення. – С. 8-114.
35. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубєвої. – 3-тє вид. перероб. та доп. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 752 с.

Семінарське заняття 2. Особисті немайнові права

Теоретичні питання

1. Поняття та правова характеристика особистих немайнових прав фізичної особи
2. Зміст особистих немайнових прав
3. Класифікація особистих немайнових прав фізичної особи
4. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи
5. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи
6. Захист особистих немайнових прав фізичної особи

Теми для написання рефератів

1. Проблема правової природи та галузевої належності особистих немайнових прав фізичних осіб
2. Здійснення особистих немайнових прав фізичних осіб
3. Право на життя як особисте немайнове право фізичної особи
4. Захист ділової репутації особи у цивільному праві
5. Особливості компенсації моральної шкоди за порушення особистих немайнових прав особи

Ситуаційні задачі

Задача №1

Сімнадцятирічні Шовкова Т. і Бреус О. подали заяву до органу РАЦСу про реєстрацію шлюбу, але в реєстрації шлюбу їм було відмовлено на тій підставі, що вони неповнолітні. Бреус О. наполягав на реєстрації шлюбу, мотивуючи тим, що вони з Шовковою Т. хочуть створити сім'ю і це їх законним правом, що закріплене в ст. 291 ЦК України.

Чи законні вимоги Бреуса О.?

Задача № 2

В зв'язку з одержаною травмою Травченко В. потребував переливання крові. Стати донорами виявили бажання: його батьки, 16-річний брат, обмежений у дієздатності сусід, 80-річний дідусь.

Чи всі з названих осіб можуть бути донорами?

Задача № 3

В місцевій газеті був опублікований матеріал про роботу виробника кондитерських виробів підприємця Прохоренка Д. В ньому говорилося про низьку якість продукції, що випускається, грубе порушення технології виробництва, антисанітарний стан виробництва і т. ін. Прохоренко Д. звернувся в редакцію газети з вимогою опублікувати спростування, відзначаючи, що, хоча в роботі і є означені недоліки, але надрукований в газеті матеріал ганьбить його

ділову репутацію. Після цієї публікації декілька партнерів відмовилися від співробітництва. Крім того, Прохоренко звернувся з позовом до редакції газети про стягнення збитків, які він поніс через втрату партнерів.

Чи законні вимоги Прохоренка?

Задача № 4

Відома естрадна співачка під час гастролей в одному з райцентрів виявила, що в назві кафе було використано її власне ім'я. Не знаючи, як це слід реагувати, співачка звернулася в юридичну консультацію із наступними запитаннями:

чи можуть треті особи використовувати її ім'я без її згоди?

що складає зміст її права на ім'я і як вона може захистити це право?

Дайте відповіді на запитання.

Задача № 5

Краснова О.К. пред'явила до ТОВ «Союз» про відшкодування моральної шкоди. У заяві позивачка зазначила, що 15 грудня після оплати покупок у торговому відділі супермаркету її безпідставно затримали працівника відповідача після виходу з торгової лази. У службовому приміщенні її примусово обшукали (перевірили сумку, речі у ній, верхній одяг тощо). Відповідач, заперечуючи проти позову, вказав, що після повідомлення охоронця про вчинення спроби крадіжки товару одним із покупців, відповідно до Інструкції, що регламентує порядок проведення огляду речей та особистого огляду осіб на охоронюваних об'єктах, затвердженої головним директором ТОВ «Союз», Краснову О.К. було затримано та здійснено її огляд, який засвідчив відсутність у неї неоплаченого товару.

Вважаючи, що діями працівників ТОВ «Союз» було порушено її право на свободу і особисту недоторканість, Краснова О.К. звернулася до суду.

Які обмеження права на свободу і особисту недоторканість передбачені чинним законодавством? Вирішіть справу.

Література для реферування

1. Бобрик В.І. Цивільно-правова охорона особистого життя фізичних осіб. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2005. – 20 с.
2. Брюховецька Н.М. Посмертне донорство органів: презумпція погодження або непогодження / Н.М. Брюховецька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Випуск 26. – Том 1. – С. 91-93.
3. Гора М.А. Класифікація особистих немайнових прав фізичної особи / М.А. Гора // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 7. – С. 78-81.
4. Давидова Й.О. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її природне існування. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 18 с.

5. Красицька Л.В. Цивільно-правове регулювання особистих немайнових прав громадян: [монографія] / Л.В. Красицька. – Донецьк: ДІВС МВС України, 2002. – 164 с.
6. Малуґа Л.В. Особисті немайнові права фізичних осіб в цивільному праві та проблеми правового забезпечення. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2004. – 22 с.
7. Машевська К.О. Поняття ділової репутації юридичних осіб в українському законодавстві / К.О. Машевська // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 132-136. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_2_32.
8. Мельник О.В. Особисті немайнові права дитини при усиновленні за законодавством України та окремих зарубіжних країн: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О.В. Мельник. – Одеса, 2016. – 20 с.
9. Моткова О. Право на життя у рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини / О. Моткова // Вісник Конституційного Суду України. – 2015. – № 1. – С. 49-59. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2015_1_12.
10. Особисті немайнові права юридичних осіб: монографія / Л.В. Федюк. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2013. – 500 с.
11. Попов Ю.В. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи / Ю.В. Попов, К.Р. Федонюк // Юридична наука. – 2012. – № 2. – С. 27-31.
12. Мікуліна М.М. Право на життя як складова приватності фізичної особи / М.М. Мікуліна // Часопис Національного університету «Острозька академія». – 2013. – № 1 (7): [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13mmmpo.pdf>.
13. Пунда О.О. Поняття та проблеми здійснення особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини / О.О. Пунда. – Хмельницький: Видавництво Сергія Пантюка, 2005. – 436 с.
14. Пунда О.О. Поняття особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини / О.О. Пунда // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – Вип. 74. – С. 197-204.
15. Пунда О. Право на свободу пересування у контексті використання електронних пристроїв дистанційного контролю та систем інтелектуального відеоспостереження [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/23609/1/57-393-398.pdf>
16. Саприкіна І.В. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи за законодавством України: дис...канд. юр. наук: спец. 12.00.03 / І.В. Саприкіна. – К., 2006. – 23 с.
17. Сverdліченко В.П. Понятійно утворюючі властивості цивільно-правової категорії «ділова репутація» / В.П. Сverdліченко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2015. – Вип. 20. – С. 137-140.

18. Соловійов А.В. Право людини на життя: цивільно-правові аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: спец. 12.00.03 / А.В. Соловійов. – Львів, 2004. – 19 с.
19. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я.М. Шевченко. – К: КНТ, 2007. – 626 с.
20. Толмач О. Право людини на життя та його гарантії у сфері соціального забезпечення / О. Толмач // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 68-71.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР, з подальшими змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 року, № 435-IV (з под. змінами і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 35.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
4. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 року № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 року № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
6. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 року № 4004-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.
7. Про донорство крові та її компонентів: Закон України від 23.06.1995 року № 239/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 23. – Ст. 183.
8. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 року № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
9. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: У 2 т. – Т.1. / Відп. ред. В.Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х.: Фактор, 2010. – 800 с.
10. Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник. – К.: Атіка, 2005. – 560 с.
11. Цивільне право України: [підруч.] / [Губарєв С.В., Лов'як О.О., Мироненко В.П. та ін.]. – К., 2015. – 236 с.
12. Цивільне право України: підручник: у 2 т. / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т. 1. – С. 5-97.
13. Цивільне право України. Загальна частина: [підруч.] / [Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Бичкова С.С. та ін.]; за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. – К.: Правова єдність, 2014. – 510 с.

14. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468 с.
15. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. ХаритонОВОЇ, Н.Ю. Голубевої. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 740 с.

Судова практика

1. Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.03.2008 року № 2.
2. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 року № 1 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 3.

Семінарське заняття 3. Загальні положення про здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків

Теоретичні питання

1. Поняття цивільного права, цивільного інтересу та цивільного обов'язку
2. Здійснення цивільних прав
3. Межі здійснення цивільних прав
4. Виконання цивільних обов'язків

Теми для написання рефератів

1. Особливості здійснення суб'єктивних цивільних прав
2. Охоронюваний законом інтерес у цивільному праві
3. Форми та способи захисту цивільних прав та інтересів
4. Право на звернення до суду за захистом цивільних прав та інтересів

Ситуаційні задачі

Задача №1

В одній із центральних газет опублікована серія полемічних статей, яка викликала великий суспільний резонанс. Однією з причин було те, що прізвище і ініціали автора співпадали з ім'ям відомого політичного діяча N. Останній заявив, що не має до статей ніякого відношення, обурений фактом їх опублікування, вимагав від редакції газети надрукувати спростування. Проведене журналістське розслідування показувало, що статті написані зовсім іншою людиною. Свій виступ під псевдонімом, який співпадає з ім'ям відомого політика N автор пояснив тим, що бажав привернути увагу більшої аудиторії. Ніякого порушення законодавства в своїх діях не бачить, оскільки згідно

Закону «Про авторське право і суміжні права» кожен автор має право публікувати свої твори під власним іменем, так і анонімно або під псевдонімом.

Редактор газети відмовив N в публікації повідомлення про те, хто є автором статей і заявив, що якщо N звернувся з позовом про відшкодування йому моральної шкоди, то такий позов не буде задоволено.

Хто правий в даній ситуації?

Задача № 2

Громадяни Лозовий М.Т., його дружина Лозова К.Д., дочка Лозова Г.М., внука Лозова М.О. приватизували трьохкімнатну квартиру. Лозовий М.Т. і Лозова К.Д. заповідали свої частки онуці – Лозовій М.О., яка була опікуном своєї недієздатної матері Лозової Г.М.

Після смерті Лозового М.Т. і Лозової К.Д. крім спадкоємиці за заповітом на їх частку в квартирі претендувала друга дочка Ковшар О.М., як непрацездатна, і в силу ст. 1241 ЦК мала право на обов'язкову частку у спадщині.

Ковшар О.М. заявила, що вона проживає в п'ятикімнатній квартирі вдвох з сином, житло їй не потрібне, а частку у спадковій частині квартири вимагає лише з метою дошкулити своїй племінниці і сестрі.

Як буде вирішена справа, якщо Ковшар О.М. подасть позов про виділення частки у спадщині?

Задача № 3

Гр. Ковальчук подарував будинок сину Ковальчуку Д. а сам залишився проживати в однокімнатній квартирі в м. Києві. Через 5 років син купив у Києві квартиру, а будинок здав у найм з оплатою 1200 грн. в місяць. Дізнавшись про це Ковальчук А. вимагав від сина передавати йому половину одержуваних за найм грошей, оскільки вони з дружиною одержують дуже малу пенсію. Син відмовився передавати гроші і Ковальчук А. подав позов про розірвання договору дарування, оскільки він дарував тільки тому, що син не мав свого житла.

Чи задовольнить суд позов?

Задача № 4

Коропець О. з дотриманням всіх вимог законодавства, подарував будинок своєму онукові Сергію, але дід бажав, щоб будинок не відчужувався стороннім особам і тому зажадав від онука відповідну розписку, яка була посвідчена виконкомом сільської ради. Через 5 років Сергій, знаходячись у скрутному матеріальному становищі, продав будинок гр. Скрипці А. Дізнавшись про це, Коропець Д. подав позов до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним на тій підставі, що Сергій не виконав свій обов'язок по збереженню родового будинку.

Керуючись ст.ст. 717, 719, 328, 319 ЦК України зробіть висновок, чи задовольнить суд позов Коропця О.

Література для реферування

1. Бондар Н.П. Превентивний захист цивільних прав: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н.П. Бондар; кер. роботи Л.М. Баранова; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 20 с.
2. Бонтлаб В.В. Право на звернення до суду за захистом цивільних прав та інтересів: проблеми й перспективи / В.В. Бонтлаб // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Випуск 30. – Том 1. – С. 110-113.
3. Венедіктова І. Нормативне закріплення положень щодо охоронюваного законом інтересу в Цивільному кодексі України / І. Венедіктова // Право України. – 2014. – № 2. – С. 80-87.
4. Горіславська І. Захист цивільних прав та інтересів: європейський досвід / І. Горіславська // [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Nzizvru_2014_3_16.pdf
5. Жилінкова І.В. Особливості здійснення суб'єктивних цивільних прав / І.В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 1. – С. 100-107.
6. Крупчан О.Д. Актуальні проблеми здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав в сучасний період / О.Д. Крупчан // Університетські наукові записки. – 2012. – № 1. – С. 196-202.
7. Мацегорін О.І. Поняття та зміст захисту цивільних прав / О.І. Мацегорін // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 3. – С. 143-146.
8. Пацерківський Ю.П. Взаємозв'язок цивільних прав і обов'язків / Ю.П. Пацерківський // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2012. – Вип. 618. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/618/10.pdf>
9. Стефанчук М.О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: монографія / М.О. Стефанчук. – К.: КНТ, 2008. – 184 с.
10. Фурса С.Я. Науково-практичний коментар до закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса. – К.: Видавець Фурса, 2007. – 52 с.
11. Харченко Г.Г. Правова проблематика захисту інтересів в цивільному праві / Г.Г. Марченко // Часопис Київського університету права. – Вип. 1. – 2011. – С. 175-179.
12. Чепис О.І. Законний інтерес як категорія цивільного права / О.І. Чепис // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 551-559.
13. Шаповалова О.І. Межі здійснення суб'єктивного цивільного права / О.І. Шаповалові // Політичні науки. Правознавство. Наукові праці. – 2007. – Том 69. Випуск 56. – С. 199-201.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР, з подальшими змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 року, № 435-IV (з под. змінами і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 35.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 року № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): від 01.12.2004 року, № 18-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 67.
6. Українське цивільне право: [навч. посіб.] / За ред. Ю.О. Заїки. – [3-тє вид. перероб. та допов.]. – К.: Центр учб. літ-ри, 2014. – 358 с.
7. Харитонов Є.О. Цивільне право України: підручник / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, О.В. Старцев. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Істина, 2011. – 808 с.
8. Цивільне право в Україні. Загальна частина: підруч.: у 2 ч. / За ред. проф. Ю.Л. Бошицького та проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). – К.: Видавництво Ліра, 2014. – 760 с.
9. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – [3-тє вид., перероб. і допов.]. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
10. Цивільне право України: Академічний курс: [підруч.: у 2 т.] / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – Т. 1. Загальна частина. – 696 с.

Семінарське заняття 4. Поняття, види та форми правочинів

Теоретичні питання

1. Поняття і значення правочинів, їх місце в системі юридичних фактів
2. Види правочинів
3. Умови дієності правочинів
4. Форма правочинів
5. Поняття і види недійсних правочинів
6. Правові наслідки недійсності правочинів

Теми для написання рефератів

1. Форма правочину – невід’ємна частина його дієності
2. Нікчемний та оспорюваний правочин: правова різниця між поняттями
3. Фіктивні та удавані правочини

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Гудима запропонував своєму колезі по роботі Давиденку купити у нього килим вартістю 1450 грн. Після тривалих переговорів продавець погодився продати килим за 1400 грн. Давиденко наполягав, щоб договір купівлі-продажу був посвідчений в нотаріальній конторі, оскільки на його думку без такого посвідчення він не може стати власником килима. Гудима відмовився від оформлення договору в нотаріальній конторі, зазначивши, що такі правочини взагалі не можуть бути нотаріально посвідчені.

Дайте аргументовану відповідь на доводи сторін?

Задача № 2

На дні народження Кожухівського В. його батько Кожухівський Д. оголосив перед гостями, що він дарує сину квартиру і передав ключі від неї. Прийшовши через декілька днів в квартиру, син не зміг відчинити двері і виявив, що замок замінено, а батько пояснив, що передумав дарувати квартиру.

Кожухівський В. подав позов в суд про відібрання квартири у Кожухівського Д., оскільки вона перестала бути власністю з моменту дарування, що можуть підтвердити свідки.

Вирішіть справу з урахуванням вимог ст. 719 ЦК України.

Задача № 3

Сухов позичив Щукіну 1000 грн., який обіцяв їх повернути через 6 місяців, але пройшов рік, а Щукін гроші не повернув, на всі вимоги Сухова Щукін не реагував.

Спираючись на показання свідків Сухов подав позов до суду про стягнення з Щукіна 1000 грн.

Вирішіть справу з урахуванням вимог ст. 1047 ЦК України.

Задача № 4

Гр. Павленко 20.10.2000 року склала заповіт, за яким все своє майно заповідала знайомій Козир і передала їй екземпляр заповіту. Після смерті Павленко, нотаріус оголосив складений нею 10.05.2016 року заповіт, за яким все майно переходило до її племінниці Бурої. Козир опротестувала до суду заповіт, складений на користь Бурої і представила в суді екземпляр заповіту, складений на її користь.

Який заповіт матиме юридичну силу?

Задача № 5

Громадянин Дяченко у вересні 2016 року зробив обмін житлової неізолюваної кімнати площею 14 кв. м. на ізолювану однокімнатну квартиру меншої площі з гр. Опанасенко. У зв'язку з тим, що нова кімната виявилася вологою, про що гр. Дяченко дізнався, лише оселившись у ній, останній звернувся до суду з позовом про визнання правочину недійсним. На судовому засіданні відповідач Опанасенко, заперечуючи проти позову, пояснив, що гр.

Дяченко двічі влітку оглядав кімнату (у червні та серпні) і мав повне уявлення про її стан. Позивач підтвердив, що він дійсно двічі робив оглядини кімнати і залишився задоволений нею, але це було влітку, коли він не міг уявити, що взимку кімната виявиться непридатною для мешкання.

Зробіть мотивований висновок по справі.

Задача № 6

Громадянка Саульська влітку 2015 року купила у гр. Вакуловської будинок. Правочин було укладено письмово, але у нотаріуса посвідчено не було. Через рік Саульська зі своєю племінницею звернулися до нотаріуса з проханням посвідчити договір дарування цього будинку, однак нотаріус відмовив, пояснивши, що гр. Саульська за «домашнім правочином» не набула права власності на будинок, а тому і немає права ним розпоряджатися. Громадянка Саульська звернулася до гр. Вакуловської із проханням з'явитися до нотаріуса і посвідчити договір купівлі-продажу будинку, але остання зажадала доплати великої суми, оскільки гроші за останній рік значно знецінились. Не отримавши від покупця згоди на свої вимоги, гр. Вакуловська від нотаріального посвідчення договору стала ухилятися.

Громадянка Саульська звернулася за юридичною допомогою до адвоката. Від імені останнього зробіть висновок у справі, певним чином проаналізувавши правила ст. 220 ЦК України.

Задача № 7

Неповнолітній Войтюк, який після закінчення училища працює токарем у виробничому об'єднанні, за договором позики передав Ковальчуку 2000 грн. дізнавшись про це, батьки Войтюка через 10 днів вимагали розірвання договору, укладеного без їх згоди. Ковальчук відмовився повертати гроші, посилаючись на те, що Войтюк працює, має власний заробіток, а тому може самостійно розпоряджатися своїми грошима.

Чи відповідає вимогам діючого законодавства укладений договір?

Чи можуть батьки Войтюка змусити Ковальчука повернути позичені гроші?

Література для реферування

1. Длугош О.І. Визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом обману / О.І. Длугош // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 217-221.
2. Жеков В.І. Правочини, які порушують публічний порядок за цивільним законодавством України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Одеська національна юридична академія. – 2006. – 18 с.
3. Заборовський В.В. Правочини із вадами волі: основні теоретичні та практичні аспекти / В.В. Заборовський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Випуск 31. – Том 2. – С. 18-22.
4. Кот О.О. Природа недійсних правочинів / О.О. Кот // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 4 (59). – С. 112-116.

5. Крат В.І. Недійсність правочинів, учинених під впливом обману / І.В. Крат // Часопис Київського університету. – 2012. – № 3. – С. 189-192.
6. Крат В.І. Недійсність правочинів, учинених під впливом помилки / І.В. Крат // Юрист України. – 2012. – № 1-2(18-19). – С. 35-40.
7. Перова О.В. Недійсність правочину, який порушує публічний порядок: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / О.В. Перова; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 15 с.
8. Семушина О.В. Недійсні правочини та правові наслідки їх недійсності: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О.В. Семушина. – Київ, 2010. – 16 с.
9. Ткаченко І.М. Нікчемний та оспорюваний правочин: правова різниця між поняттями / І.М. Ткаченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – 2008. – Том 21 (60). – № 2. – С. 372-377.
10. Шкварок Л.В. Вираження волі та волевиявлення при укладенні правового договору / Л.В. Шкварок // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 11. – С. 10-13.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР, з подальшими змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 року, № 435-IV (з под. змінами і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 35.
3. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 року № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.
4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 року № 851-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – Ст. 1174.
5. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 року № 852-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – Ст. 1175.
6. Братель О.Г. Цивільне право України / О.Г. Братель, С.А. Пилипенко. – К.: Вид. О.С. Ліпкан, 2010. – 256 с.
7. Харитонов Є.О. Цивільне право України / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, О.В. Старцев. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – К.: Істина, 2011. – 808 с.
8. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С.В. Ківалов [та ін.] ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, Т.С. Ківалової, О.І. Харитонової]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О.: Фенікс, 2010. – 700 с.
9. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). - Т. 4: Об'єкти.

- Правочини. Представництво. Строки / За ред. проф. І. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: ФОП А. Колісник, 2010. – 768 с.
10. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л.С., 2012-2013. – 672 с.

Семінарське заняття 5. Загальні положення про право власності

Теоретичні питання

1. Поняття та ознаки права власності
2. Спільна сумісна власність
3. Спільна часткова власність
4. Захист права власності
5. Поділ майна, що є у спільній власності

Теми для написання рефератів

1. Спільна власність членів сім'ї за законодавством України
2. Способи захисту права власності

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Ткаченко на праві приватної власності належало 4/5 будинку, а 1/5 будинку належала Сачку. За договором міни Ткаченко передала Круку свою частину. Скачок звернувся з позовом до суду про визнання договору міни недійсним, посилаючись на ст. 362 ЦК України.

Як слід вирішити справу?

Задача № 2

Гончар звернулася до суду з позовом про визнання за нею права власності на 1/2 будинку та про виділення її долі в натурі. Позивачка зазначила, що у 1988 році вона зареєструвала шлюб з сином відповідачки Колесник. Весь час, доки вони перебували у шлюбі, вона, її чоловік, відповідачка Колесник та її зять побудували будинок на земельній ділянці, що була відведена Колесник. Після смерті сина Колесник вимагала, щоб Гончар звільнила кімнату, яку вона займає з новим чоловіком, тому що вона, на її думку, не має права на цю кімнату, а її новий чоловік має власну квартиру.

Як слід вирішити справу? За яких умов може виникати право спільної власності на жилий будинок? В якому порядку здійснюється виділ долі в будинку, що належить на праві спільної власності?

Задача № 3

При розірванні шлюбу між подружжям Коваленко виник спір з приводу розподілу майна, яке вони нажили за 25 років спільного життя. Чоловік, науковий співробітник, придбав велику наукову бібліотеку за своїм фахом, а для дружини, музикального працівника, було куплено рояль за 1000 грн. крім

того, подружжя придбало домашню обстановку на загальну суму 10 тисяч грн.. чоловік претендував на житловий будинок дружини, яка одержала його в спадщину ще до вступу в шлюб, але за період спільного життя в ньому дула зроблена суттєва перебудова (із однієї кімнати стало три, веранда).

Як суд повинен розподілити майно між подружжям?

Задача № 4

У період шлюбу Леонтєєва і Максимов спільно придбали будинок. Згодом шлюб між ними було розірвано і Леонтєєва подала позов до Максимова про розподіл будинку. По справі була призначена експертиза. За висновками експертизи спірний будинок у натурі розділити не можна з технічних причин. Будинок щитової конструкції і при його розподілі в натурі на дві частини необхідно прорізати в щитах прорізи для дверей, що спричинить ослаблення всієї конструкції будинку.

При розгляді справи суд встановив що Леонтєєва проживає в будинку з важко хворою донькою, народженою у шлюбі з Максимовим, а Максимов будинком не користується і забезпечений іншою житловою площею.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 5

Після смерті батьків до чотирьох їхніх дітей, що досягли повноліття і проживали окремо від батьків перейшов у спадок житловий будинок. Троє спадкоємців хочуть будинок продати, а виручену суму розподілити на частки. Один із спадкоємців згоди на продаж будинку не дає, заявивши, що бажає використовувати свою частку в будинку для проживання. Оскільки згоди між спадкоємцями досягнуто не було, троє з них подали позов до спадкоємця про припинення права на частку у спільному майні. Свої вимоги вони мотивували тим, що при продажу будинку без поділу на частки в натурі його вартість буде значно вищою.

Чи задовольнить суд позов?

Задача № 6

Від'їжджаючи у відпустку Кузовкін віддав ключ від своєї квартири сусіду Жовтку. Повернувшись із відрядження Кузовкін виявив, що частина його речей зникла. Жовток пояснив, що йому дуже були потрібні гроші і він продав ці речі. Фотоапарат купив співробітник Жовтка Бобрик, якому він пояснив, чому продає речі сусіда, покупці книг були невідомі, а дві кришталеві вазы продав через комісійний магазин, але йому відомо, що їх купила артистка місцевого театру Івченко. Крім того, Жовток повідомив, що він декілька разів користувався велосипедом Кузовкіна, але вчора його вкрали, про що він відразу повідомив поліцію. Велосипед було знайдено у Акуленка, який купив його на ринку у невідомих осіб.

Кузовкін пред'явив позов до осіб, у яких виявились його речі, а від Жовтка вимагав відшкодувати вартість проданих книг.

Чи підлягають задоволенню вимоги Кузовкіна?

Задача № 7

Михайленку на праві власності належав автомобіль іноземної марки, який у зв'язку з відсутністю гаража зберігався на його власному подвір'ї. У березні 2015 року невідомі викрали автомобіль. У травні 2016 року під час технічного огляду працівниками поліції було виявлено двигун автомобіля Михайленка, встановлений на автомобілі Ступака. Дізнавшись про це, Михайленко звернувся з позовом про повернення двигуна. Ступак пояснив, що придбав його у незнайомців на одному з автомобільних ринків Києва. Про те, що двигун крадений не знав, оскільки продавці стверджували, що двигун купили у крамниці. На судовому засіданні було встановлено, що Ступак є добросовісним набувачем двигуна.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 8

Титаренко і Березін були співвласниками будинку, який належав їм на праві приватної власності. Березін, який проживав на другому поверсі, збудував веранду. Титаренко звернувся з позовом до суду про її знесення. У позовній заяві він обґрунтовував, що веранда перекриває природне освітлення його кімнати, і це змушує його користуватися електроосвітленням.

Чи підлягає позов задоволенню? Чи змінилося б рішення суду в разі, якщо Березін був би власником будинку, а Титаренко – наймачем першого поверху цього будинку?

Задача № 9

Марченко купив у Селеха холодильник. Заплатив всю обумовлену суму і домовився, що забере його через 10 днів. Договір було укладено в письмовій формі. Через три дні після цього Селеха було заарештовано за крадіжку. Майно Селеха було описано, в тому числі і холодильник.

Чи може Марченко забрати куплений холодильник?

Література для реферування

1. Горяйнов А.М. Примусове припинення права власності / А.М. Горяйнов // Судова апеляція. – 2009. – № 3(16). – С. 67-72.
2. Гуліда О.М. Способи захисту права власності: поняття та класифікація / О.М. Гуліда // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 2. – Том 1. – С. 168-173.
3. Кісель В.Й. Трансформація концепцій про сутність права власності / В.Й. Кісель // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 135-140.
4. Кириченко Ю.В. Право приватної власності за Конституціями України та європейських держав / Ю.В. Кириченко // Право і суспільство. – 2013. – № 3. – С. 27-34.
5. Мірошніченко О.А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика) / О.А. Мірошніченко // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 371-374.

6. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст / Ю. Пацурківський // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2013. – № 6. – С. 3-9.
7. Пацурківський Ю.П. Основні підходи до визначення поняття та природи власності в цивільних правовідносинах / Ю.П. Пацурківський // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2013. – Вип. 682. – С. 59-64.
8. Пацурківський Ю.П. Припинення права власності як форма його реалізації / Ю.П. Пацурківський // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 453-459.
9. Перестюк І.М. Захист прав громадян на приватну власність: аналіз діяльності вищих органів публічної влади в Україні / І.М. Перестюк // Вісник НАДУ при Президентові України. – 2016. – № 1. – С. 94-102.
10. Сорока О.О. Проблеми регулювання форм права власності в Україні / О.О. Сорока // Право і суспільство. – 2015. – № 4 частина 3. – С. 111-115.
11. Сурай Д. Підстави та способи набуття права власності: розмежування та взаємозв'язок / Д. Сурай // Юридичний вісник. – 2013. – № 2. – С. 109-113.
12. Харитонов Є. Проблемні питання набуття та припинення права власності за цивільним законодавством України / Є. Харитонов, О. Харитонova // Право України. – 2011. – № 5. – С. 60-68.
13. Харченко Г.Г. Право власності: окремі проблеми теорії та практики / Г.Г. Харченко // Часопис Академії Адвокатури України. – 2013. – № 2(19). – С. 1-6.
14. Шала Л.В. Виникнення і розвиток інституту приватної власності в Стародавньому Римі / Л.В. Шала // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 3. – С. 1-9.
15. Шала Л.В. Теорії походження права власності / Л.В. Шала // Університетські наукові записки. – 2009. – № 4. – С. 106-111.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР, з подальшими змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 року, № 435-IV (з под. змінами і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 35.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
4. Братель О.Г. Цивільне право України / О.Г. Братель, С.А. Пилипенко. – К.: Вид. О.С. Липкан, 2010. – 256 с.
5. Розгон О.В. Межі та обмеження права власності: Монографія. – Х., 2006. – 188 с.

6. Харитонов Є.О. Цивільне право України / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, О.В. Старцев. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – К.: Істина, 2011. – 808 с.
7. Харченко О.С. Підстави припинення права власності: монографія. – К.: Вид-во Європейського ун-ту. – 2009. – 174 с.
8. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С.В. Ківалов [та ін.]; за заг. ред. Є.О. Харитонова, Т.С. Ківалової, О.І. ХаритонОВОЇ]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О.: Фенікс, 2010. – 700 с.
9. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л.С., 2012-2013. – 672 с.
10. Яворська О.С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України: Навчальний посібник / О.С. Яворська. – К.: Атіка, 2008. – 256 с.

Семінарське заняття 6. Загальні положення про договір. Окремі види договірних зобов'язань

Теоретичні питання

1. Поняття та функції цивільно-правового договору
2. Види цивільно-правових договорів
3. Стадії укладення цивільно-правового договору
4. Форма та зміст цивільно-правового договору
5. Зміна та розірвання цивільно-правового договору
6. Договір купівлі-продажу
7. Договір дарування
8. Договір найму (оренди)

Теми для написання рефератів

1. Цивільно-правовий договір як регулятор суспільних відносин
2. Види цивільно-правових договорів як регуляторів цивільних правовідносин
3. Оферта і акцепт як самостійні елементи в процесі укладення договору
4. Істотні умови цивільно-правового договору

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Клинко запропонував своєму знайомому Спіцину придбати у нього картину відомого майстра. Наступного дня Спіцин направив Клинко по факсу відповідь, в якій містилася згода купити картину та вказувалася ціна. Через п'ять днів Клинко повідомив Спіцина, що згодний продати йому картину, але за ціною, яка на 25 % більша ніж ціна, запропонована Спіциним. Спіцин не погодився, зазначивши, що, на його думку, договір уже укладений на умовах, що містяться у його факсимільному повідомленні, яке є акцептом.

Дайте визначення оферти та акцепту. Чиї дії в даному випадку можна розглядати як оферту або акцепт? Чи був укладений договір?

Задача № 2

Костюченко купив у Безвершого будинок за 60000 грн. Через місяць після належного оформлення договору купівлі-продажу продавець звернувся з позовом про його розірвання або зменшення покупної ціни під приводом того, що попередній власник навмисне приховав недоліки будинку, який потребує капітального ремонту. У двох кімнатах необхідно замінити підлогу, віконні рами, провести малярні роботи, в деяких місцях замінити стропила. Продавець проти позову заперечував, посилаючись на те, що до укладення договору купівлі-продажу Костюченко протягом 4 місяців мешкав у будинку як наймач і мав змогу з'ясувати його стан.

Чи обґрунтована вимога Костюченка? Як вирішити спір?

Задача № 3

Лосев подарував своєму родичу Сидорову дорогий швейцарський годинник. Незабаром відносини між родичами різко погіршилися, і під час чергової сварки Сидоров грубо образив Лосева, а також наніс тілесні ушкодження водію останнього, за що і був засуджений до позбавлення волі. Під час відсутності Сидорова Лосев забрав у нього з будинку годинник, заявивши, що відмовляється від виконання договору дарування. Дружина Сидорова звернулася в суд з вимогою повернути їй подарунок.

Вирішіть справу.

Задача № 4

Одна комерційна організація передала іншій в оплатне користування будівельний кран. При передачі кран явних дефектів не мав, однак з договору випливало, що кран вже до цього використовувався. У процесі експлуатації кран упав і пошкодив шість легкових автомобілів, що знаходились на стоянці. Причиною аварії стали зношені механізми крану, а також порушення кранівником правил техніки безпеки. Наймач відшкодував заподіяну володільцям автомобілів шкоду і в свою чергу вимагав у наймодавця відповідної компенсації.

Наймодавець заперечував проти цього, посилаючись на наявність вини наймача, яка виключає його відповідальність. До того ж на думку наймодавця, оскільки в договорі найму не був визначений розмір плати за найм, його взагалі слід визнати неукладеним або застосувати правила про договір позички.

Вирішіть справу.

Чи зміниться рішення, якщо в договорі найму взагалі не було зазначено про якість крану ?

Задача № 5

Підприємець Усатов уклав договір оренди порожнього гаража під склад товарів з Хвостовим. Орендна плата була внесена до передачі об'єкта договору. У призначений день Хвостов гараж не передав, оскільки виїхав в тривале відрядження. Усатов зазнав великих збитків, розміщуючи поставлену партію товару по різних торгових місцях. Після повернення Хвостова з відрядження Усатов зажадав від нього відшкодування збитків, заподіяних невиконанням ним умов договору оренди.

Чи правомірною вимога Усатова до Хвостова?

Чи має право Усатов не платити орендну плату за період з моменту укладення договору оренди до моменту фактичної передачі йому гаража Хвостовим?

Література для реферування

1. Алексашина Ю. Види цивільно-правових договорів як регуляторів цивільних правовідносин / Ю. Алексашина // Юридична Україна. – 2012. – № 12. – С. 68-74.
2. Алексеев І.С. Поняття та функції цивільно-правового договору / І.С. Алексеев // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 7-10.
3. Бахрієва З.Р. До проблеми правового регулювання припинення цивільних договорів / З.Р. Барієва // Юридична наука. – 2011. – № 2. – С. 50-54.
4. Біленко М. Загальні положення про договір як цивілістичну конструкцію / М. Біленко // Юридична Україна. – 2014. – № 8. – С. 35-40.
5. Вавженчук С.Я. Деякі теоретико-практичні питання класифікації цивільно-правових договорів / С.Я. Вавженчук // Адвокат. – 2009. – № 10(109). – С. 12-15.
6. Гудима М.М. До питання про поняття предмета цивільного договору / М.М. Гудима // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Вип. 23. – Том 1. – С. 182-186.
7. Денисюк В. Акцепт як стадія укладення цивільно-правового договору / В. Денисюк // Актуальні проблеми держави та права. – 2011. – Вип. 61. – С. 575-583.
8. Ільченко Г. Співвідношення понять «цивільний договір» та «господарський договір» / Г. Ільченко // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 2. – С. 20-23.
9. Кізлова О.С. Використання дефініції «договірні зобов'язання» у сучасному законодавстві / О.С. Кізлова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2013. – № 6-1. – С. 30-33.
10. Кравець О.М. До питання про поняття «розірвання цивільно-правового договору» / О.М. Кравець // Право і безпека. – 2010. – № 2(34). – С. 210-214.
11. Круглова О.О. Ціна як істотна умова цивільно-правових договорів / О.О. Круглова // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 468-471.

12. Луць В. До питання про сутність і зміст цивільно-правового договору / В. Луць // Приватне право. – 2013. – № 1. – С. 118-128.
13. Луць В. Інститут договору в цивільному праві України (до 10-ї річниці чинності ЦК України) / В. Луць // Приватне право. – 2013. – № 2. – С. 118-128.
14. Мельниченко Р.В. «Свобода договору» в динаміці цивільних договірних правовідносин / Р.В. Мельниченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 32. – Том 2. – С. 49-53.
15. Немченко С.С. Принцип свободи договору - головний принцип договірних відносин у цивільному праві / С.С. Немченко // Проблеми цивільного та господарського права. – 2014. – № 3. – С. 101-103.
16. Панченко С.С. Строк як істотна умова цивільно-правового договору / С.С. Панченко // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 4. – С. 92-94.
17. Полішко Н.Л. Особливості укладання договорів на торгах, аукціонах, конкурсах / Н.Л. Полішко // Юридична наука. – 2011. – № 4-5. – С. 24-30.
18. Родоман Т.О. Оферта і акцепт як самостійні елементи в процесі укладення договору: від теорії до судової практики / Т.О. Родоман // Судова апеляція. – 2016. – № 3(44). – С. 92-100.
19. Родоман Т.О. Проблема визначення поняття зміни умов договору в цивільному законодавстві України / Т.О. Родоман // Судова апеляція. – 2014. – № 3(36). – С. 112-118.
20. Самчук-Колодяжна З.Ф. Особливості застосування публічного цивільно-правового договору / З.Ф. Самчук-Колодяжна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 9-1. – С. 131-133.
21. Сібільов М. Цивільно-правовий договір як регулятор суспільних відносин / М. Сібільов // Право України. – 2014. – № 2. – С. 34-44.
22. Сідей О.В. Аналіз поняття «договір» у цивільному праві України / О.В. Сідей // Європейські перспективи. – 2014. – № 1. – С. 113-115.
23. Турчак І.О. Підстави припинення цивільно-правового договору / І.О. Турчак // Науково-інформаційний вісник: Право. – 2012. – № 5. – С. 166-172.
24. Яворська О. Договори приєднання: проблеми правового регулювання / О. Яворська // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 93-96.
25. Яримович У.В. Форма і порядок укладення договору в праві ЄС і в праві України: порівняльний аспект / У.В. Яримович // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Вип. 42. – С. 103-108.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 року, № 435-IV (з под. змінами і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 35.

2. Братель О.Г. Цивільне право України / О.Г. Братель, С.А. Пилипенко. – К.: Вид. О.С. Ліпкан, 2010. – 256 с.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., – 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 1952с.
4. Харитонов Є.О. Цивільне право України / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, О.В. Старцев. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – К.: Істина, 2011. – 808 с.
5. Цивільне право України (традиції та новації): монографія / [С.В. Ківалов [та ін.]; за заг. ред. Є.О. Харитонова, Т.С. Ківалової, О.І. ХаритонОВОЇ]; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О.: Фенікс, 2010. – 700 с.
6. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. – К.: Правова єдність, 2009. – 536с.
7. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 1176с.
8. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. – К.: Вид. Ліра-К, 2015. – 1024с.
9. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право. – 2011. – Т.2. – 816с.
10. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: Страйд: ФОП Лисяк Л.С., 2012-2013. – 672 с.

Семінарське заняття 7. Недоговірні зобов'язання

Теоретичні питання

1. Поняття і значення зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди
2. Елементи зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди
3. Система деліктних зобов'язань
4. Поняття деліктної відповідальності. Деліктна і договірна відповідальність
5. Поняття підстав і умов деліктної відповідальності
6. Загальні умови деліктної відповідальності

Теми для написання рефератів

1. Юридична природа зобов'язань з відшкодування шкоди, заподіяної без вини заподіювача
2. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно-правових відносинах
3. Питання гармонізації цивільного законодавства України про деліктні зобов'язання до стандартів Європейського Союзу

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Дудко, зустрівши свого зятя Сеніна, який знаходився в стані алкогольного сп'яніння, намагався відвести його додому. Однак Сенін почав чинити опір, вирвався від тестя і намагався втекти, але тесть наздогнав його і схопив за руки. Сенін спіткнувся, став падати і потягнув за собою Дудка. Обидва впали на землю. Дудко, падаючи, влучив коліном в груди і живіт Сеніна і маючи вагу понад 120 кг, заподіяв Сеніну тяжкі тілесні ушкодження у вигляді перелому ребра і розриву печінки, від яких Сенін помер. Мати Сеніна (56 років) подала до Дудка позов про відшкодування збитків, заподіяних смертю годувальника.

Чи підлягає позов задоволенню?

Задача № 2

Вночі на Сухова напали двоє невідомих, повалили його на землю, стали бити і намагалися зняти з нього наручний годинник. Захищаючись, Сухов вдарив ногою по голові одного з нападників. Згодом було встановлено, що нападниками були Зайцев та Носов. Зайцев, що отримав удар по голові, через декілька днів помер від крововиливу в мозок, а Носов переховувався. Кримінальна справа проти Сухова була припинена за тим мотивом, що він діяв у стані необхідної оборони. Дружина Зайцева подала до Сухова позов про відшкодування шкоди, заподіяної смертю годувальника, на утримання малолітнього сина і видатків на поховання Зайцева.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача № 3

Лаптев звернувся до суду з позовом про стягнення з Павлова збитків, завданих загибеллю корови, що належить йому, з вини Павлова. В обґрунтування позову він посилався на те, що він і Павлов за домовленістю пасли по черзі худобу, що належить їм та іншим громадянам. В день загибелі корови Лаптева цю роботу виконував Павлов, що залишив худобу без догляду, відлучившись для того, щоб викупатись у річці. В цей час корова Павлова зайшла в багно, де і втопилась. Суд, керуючись ст. 1166 Цивільного кодексу України, стягнув визначену суму з Павлова.

Чи правильно вчинив суд?

Задача № 4

У Гуська, жителя села Заріччя, були викрадені колоди, заготовлені ним для будівництва буднику. Через два тижні йому стадо відомо, що на другий день після викрадення житель сусіднього села Лукін купив 10 колод у невідомого шофера на дуже вигідних умовах. Прийшовши до Лукіна, Гусько по міткам, що випадково збереглися, впізнав свої колоди, але вони вже були вмонтовані в сарай, що будував Лукін. Останній не заперечував купівлі колод у невідомого йому шофера, але вимогу Гуська відшкодувати йому вартість колод

або передати 10 таких же колод відхилив, зазначивши що, купуючи колоди, він не знав, і не припускав, що вони вкрадені у когось. Гусько звернувся до суду з позовом до Лукіна про стягнення з нього вартості викрадених 10 колод.

Яке рішення повинен винести суд ? Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що колоди у Гусько викрав і продав їх Лукіну шофер Галкін ?

Література для реферування

1. Бондаренко М.О. Право громадян на відшкодування шкоди, завданої внаслідок дефекту в продукції / М.О. Бондаренко // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – Вип. 1(1). – С. 201-204.
2. Бородін М. Розгляд цивільних справ, які впливають із зобов'язань щодо відшкодування шкоди, завданої власником джерела підвищеної небезпеки / М. Бородін // Право України. – 2010. – № 7. – С. 101-106.
3. Бурлака І. Понятійна суть та юридична природа зобов'язань з відшкодування шкоди, заподіяної без вини завдавача / І. Бурлака // Право України. – 2009. – № 9. – С. 106-109.
4. Бурлака І.В. Деякі особливості виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої фізичній особі джерелом підвищеної небезпеки без вини / І.В. Бурлака // Юридична Україна. – 2009. – № 10. – С. 65-69.
5. Бурлака І.В. Деякі питання відшкодування шкоди, завданої актами органів публічної влади, за відсутності їхньої вини / І.В. Бурлака // Юридична Україна. – 2009. – № 11(№11-12). – С. 190-195.
6. Васильєв В.В. Окремі питання визначення поняття моральної (немайнової) шкоди / В.В. Васильєв // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 32. – Том 2. – С. 10-15.
7. Волков О.А. Розмежування крайньої необхідності та суміжних категорій цивільного права / О.А. Волков // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 42. – С. 181-186.
8. Волков О.А. Суб'єкти зобов'язань відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності / О.А. Волков // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 41. – С. 176-184.
9. Гринько Р.В. Заходи оперативного впливу та способи самозахисту: порівняльно-правовий аналіз / Р.В. Гринько // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 9-2. – Том 1. – С. 159-162.
10. Гринько Р.В. Поняття та ознаки заходів оперативного впливу у зобов'язальних правовідносинах / Р.В. Гринько // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 3. – Том 1. – С. 136-140.
11. Єсіпова Л.О. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами / Л.О. Єсіпова // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 51. – С. 297-304.

12. Ківалова Т. Субсидіарне застосування зобов'язань відшкодування шкоди / Т. Ківалова // Юридичний вісник. – 2010. – № 4. – С. 58-65.
13. Крисань Т.Є. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно-правових відносинах / Т.Є. Крисань // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 218-221.
14. Ляшевська Л. Загальна характеристика механізму відшкодування шкоди, завданої особою в стані крайньої необхідності / Л. Ляшевська // Юридичний вісник. – 2014. – № 5. – С. 227-232.
15. Менів Л.Д. До питання про відшкодування моральної шкоди за порушення прав споживачів / Л.Д. Менів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 31. – Том 2. – С. 7-10.
16. Мироненко В.П., Онищенко О.С. Загальні умови виникнення зобов'язань по відшкодуванню моральної шкоди / В.П. Мироненко, О.С. Онищенко // Юридична наука. – 2014. – № 9. – С. 23-28.
17. Немченко С.С. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами / С.С. Демченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 2(II). – С. 67-72.
18. Отрадна О. Договори між суб'єктами деліктних зобов'язань: принципи, можливості, межі / О. Отрадна // Право України. – 2012. – № 9. – С. 174-184.
19. Отрадна О. Проблеми суб'єктного складу цивільно-правових деліктних зобов'язань / О. Отрадна // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2009. – № 80. – С. 22-25.
20. Русу С.Д. Питання гармонізації цивільного законодавства України про деліктні зобов'язання до стандартів Європейського Союзу / С.Д. Русу // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1-2(13-14). – С. 102-108.
21. Свистун Л.Я. Деякі питання цивільно-правової відповідальності у сфері надання медичних послуг / Л.Я. Свистун // Право і суспільство. – 2015. – № 5. – С. 79-84.
22. Сорока О.О. Особливості зобов'язань із відшкодування шкоди за законодавством України / О.О. Сорока // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 3-2. – Том 1. – С. 54-56.
23. Тераз Р.І. Становлення та тенденції розвитку правового регулювання відшкодування шкоди, завданої недоліками товарів, робіт (послуг) / Р.І. Тераз // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4(24). – С. 171-176.
24. Тераз Р.І. Сторони зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) / Р.І. Тераз // Університетські наукові записки. – 2008. – № 2(26). – С. 64-69.
25. Ус М.В. Конкуренція вимог при відшкодуванні шкоди, завданої здоров'ю (життю) фізичної особи під час виконання договірних зобов'язань / М.В. Ус // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 34. – Том 1. – С. 114-119.

26. Ус О.В., Ус М.В. Відшкодування шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення / О.В. Ус, М.В. Ус // Право і суспільство. – 2015. – № 3 частина 3. – С. 82-87.
27. Хоменко М.М. Відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, їх посадовими та (або) службовими особами у сфері нормотворчої діяльності / М.М. Хоменко // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 3. – С. 256-260.
28. Чернілевська О.І. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною особою / О.І. Чернілевська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 4. – том 2. – С. 44-46.
29. Чернілевська О.І. Множинність осіб у зобов'язаннях із заподіяння шкоди працівником / О.І. Чернілевська // Юридичний вісник. – 2014. – № 6. – С. 329-333.
30. Шишка Р.Б. Цивільно-правова відповідальність і деліктне зобов'язання / Р.Б. Шишка // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії. – 2013. – Вип. 2. – С. 206-216.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05.2011 року № 3390-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 47. – Ст. 531.
3. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 02.12.2010 року № 2736-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 22. – Ст. 145 із змінами станом на 10.02.2016 року.
4. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди: навч. посіб. / М.К. Галянтич, А.Б. Гриняк, А.І. Дрішлюк, Т.С. Ківалова [та ін.]; за ред. М.К. Галянтича. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 624с.
5. Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика / за заг. ред. М.К. Галянтича. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 288с.
6. Гринько С.Д. Рецепція деліктних зобов'язань римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія / С.Д. Гринько; за наук. ред. Є.О. Харитонова. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. – 724с.
7. Зобов'язальне право України: підручник / за ред.: Є.О. Харитонові, Н.Ю. Голубевої. – К.: Істина, 2011. – 848с.
8. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія / Т.С. Ківалова. – Одеса: Юрид. літ. – 2008. – 360с.
9. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. – Т.2. – 2-ге вид. – Х.: Фактор, 2010. – 784с.

10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т., – 4-те вид., перероб. і доп. / За відповід. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 1952с.
11. Отрадна О.О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: монографія / О.О. Отрадна. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 328с.
12. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. – К.: Правова єдність, 2009. – 536с.
13. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 1176с.
14. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. – К.: Вид. Ліра-К, 2015. – 1024с.
15. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право. – 2011. – Т.2. – 816с.

Семінарське заняття 8. Основні положення спадкового права

Теоретичні питання

1. Поняття спадкового права і спадкування
2. Суб'єкти спадкового права, підстави спадкування, об'єкти спадкового правовідношення
3. Відкриття спадщини
4. Поняття, форма та види заповіту
5. Право на обов'язкову частку спадщини
6. Зміна та скасування заповіту
7. Виконання заповіту
8. Особливі розпорядження заповідача
9. Загальні положення про спадкування за законом
10. Черговість спадкоємців за законом
11. Спадкування за правом представлення
12. Відумерлість спадщини

Теми для написання рефератів

1. Генеза спадкування та спадкового права
2. Значення принципів спадкового права
3. Перехід права на прийняття спадщини (спадкова трансмісія)
4. Форма заповіту за законодавством країн ЄС
5. Свобода заповіту і таємниця заповіту як юридичні гарантії реалізації права на спадкування за заповітом
6. Заповіт подружжя: правова природа та особливості застосування
7. Заповіт з умовою: правова природа та особливості застосування
8. Особливості визнання заповіту недійсним

9. Спадкування за правом представлення: поняття та юридична природа
10. Відумерлість спадщини: поняття та юридична природа
11. Спадкування за законом по законодавству країн ЄС
12. Юридична природа договорів про зміну черговості спадкування та зміну розміру спадкової частки

Задача № 1

Курдюченко пред'явив позов про визнання недійсним заповіту, який залишив його батько на користь своєї двоюрідної сестри. Заповіт був посвідчений лікарем Семеновим, що лікував Курдюченка під час перебування його в лікарні за кілька днів до смерті. Позивач посилався на те, що стосунки між ними були нормальними і батько не збирався позбавляти його спадщини. Крім того, позивач вважає, що текст заповіту був написаний рукою Чорної, яка доглядала за батьком у лікарні, що суперечить чинному законодавству. Позивач також піддає сумніву підпис батька на заповіті. Лікар Семенов у суді показав, що в той день, коли він посвідчив заповіт, у лікарні було дуже багато роботи з післяопераційними хворими, тому він не пам'ятає обставин посвідчення заповіту, але свій підпис під заповітом підтверджує.

Як повинен вирішити справу суд?

Задача № 2

Після смерті Андрущенка його спадщину, що складалася з предметів домашнього вжитку, прийняв брат, який проживав разом із померлим. Повнолітній непрацездатний син померлого, який жив окремо від батька в іншому місті, подав позов. На його думку, він має право на обов'язкову частку.

Чи підлягає позов задоволенню? Чи змінилося б рішення суду, якби Андрущенко склав заповіт на користь брата?

Задача № 3

Громадянин Федько склав заповіт на все своє майно на користь сина Миколи, який мешкав разом із ним. Після смерті гр. Федька непрацездатна дочка спадкодавця Наталія звернулася до суду з проханням визнати заповіт недійсним. При розгляді справи з'ясувалося, що до спадкового майна належить домівка, вклад в ощадному банку і предмети домашнього вжитку. У спадкодавця на день смерті було двоє дорослих дітей Наталія і Микола., а також онук померлої раніше дочки. Останній вважає, що він має право на обов'язкову частку як неповнолітній. Як слід вирішити справу?

Задача № 4

Громадянин Зленко склав заповіт на користь доньки Хоменко. Спадкоємиця за заповітом відмовилася від спадщини на користь своєї доньки. Брат спадкодавця подав позов, вважаючи себе спадкоємцем за законом на випадок відмови від спадщини спадкоємця за заповітом. Як повинно бути вирішено це питання?

Задача № 5

Шепельов, житель м. Києва, 30 років, після укладення шлюбу з своєю ровесницею Оксаною Судаковою запропонував їй піти з роботи і зайнятися веденням домашнього господарства, мотивуючи це тим, що у нього хороший заробіток і грошові кошти цілком вистачить на двох. Оксана погодилася.

Через рік у подружжя народилася дочка Ксенія, а коли дівчинці виповнилось шість років, Шепельов, заявивши дружині, що закоханий в іншу жінку і хоче на ній одружитися, запропонував розвестися і розмінати їх трикімнатну квартиру державного фонду. Квартира була розмінена на дві двокімнатні. У одну з них в'їхала Оксана з дочкою, в іншу - Шепельов. Свою квартиру Шепельов приватизував 10 серпня 2004 року, а 5 вересня шлюб між подружжям був розірваний.

15 жовтня 2004 року Шепельов одружився на Чернишовій і прописав її в своїй квартирі. 10 квітня 2005 року Оксана народила хлопчика і назвала його Дмитром, а 15 травня Шепельов потонув.

Після похорон Шепельова в нотаріальну контору подали заяви про прийняття спадщини його мати Н. Шепельова, 60 років, яку він утримував, щомісячно посилаючи їй в село грошові перекази, його друга дружина Чернишова і Судакова - яка діяла в своїх інтересах, так і в інтересах своїх малолітніх дітей Ксенії і Дмитра.

Хто із спадкоємців повинен бути закликаний до спадкування майна Шепельова?

Чи має право Судакова на частку в спадку Шепельова?

Яку частку майна спадкодавця повинен буде успадкувати кожний із спадкоємців, закликаний до спадкування даного майна?

Література для реферування

1. Бичківський О.О. Спадковий договір: проблемні питання законодавчого врегулювання / О.О. Бичківський // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 2. – С. 136-141.
2. Главач І.І. Момент виникнення у спадкоємців право щодо спадщини: теоретичні та практичні аспекти / І.І. Главач // Право і суспільство. – 2015. – № 4 частина 4. – С. 55-61.
3. Гончарова А.В. Деякі проблеми та перспективи розвитку спадкової трансмісії в цивільному законодавстві України / А.В. Гончарова // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1. – С. 183-186.
4. Гончарова А.В. Цивільно-правові аномалії в спадковому праві України / А.В. Гончарова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 6-1 том 1. – С. 197-200.
5. Граніна І.В. Щодо актуальності дослідження інституту виконання заповіту / І.В. Граніна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – Вип. 24. – Том 2. – С. 29-32.

6. Желіховська Ю.В. Поняття, юридична природа та розмежування понять «спадкового представлення» та «спадкової трансмісії» / Ю.В. Желіховська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Вип. 3 том 1. – С. 77-79.
7. Заїка Ю.О. Реалізація принципу справедливості при зміні черговості спадкоємців за законом / Ю.О. Заїка // Юридична наука. – 2011. – № 2. – С. 38-44.
8. Зайцев О.Л. Основні положення спадкового права / О.Л. Зайцев // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 112-115.
9. Калініченко О. Форми заповіту за Цивільним кодексом України / О. Калініченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 88. – С. 110-112.
10. Козловська Л. Визнання права власності на спадкове майно за рішенням суду в юридичному складі підстав спадкування / Л. Козловська // Юридична Україна. – 2012. – № 7. – С. 53-56.
11. Козловська Л.В. Функції юридичних фактів у динаміці підстав спадкових правовідносин / Л.В. Козловська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 30. – Том 1. – С. 133-136.
12. Козловська Л. Право спадкування як суб'єктивне цивільне право / Л. Козловська // Юридична Україна. – 2014. – № 12. – С. 15-21.
13. Кондратова А.М. Історія становлення і розвитку законодавства про спадкування в Україні / А.М. Кондратова // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 3. – С. 169-174.
14. Майкут Х.В. Деякі питання врегулювання спадкових відносин на українських землях за Литовськими статутами / Х.В. Майкут // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 37-41.
15. Нелін О. Генезис та розвиток інституту відумерлості спадщини в Україні / О. Нелін // Юридична Україна. – 2013. – № 6. – С. 43-47.
16. Нелін О. Еволюція норм спадкового права в процесі становлення і розвитку правової системи України / О. Нелін // Юридична Україна. – 2013. – № 1. – С. 62-66.
17. Орлов І.П. Поняття та ознаки правочинів в сфері спадкового права / І.П. Орлов // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 711-716.
18. Павлюк Н.М. Свобода заповіту та право спадкування обов'язкової частки: правовий аспект / Н.М. Павлюк // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 224-228.
19. Печений О.П. Проблемні питання судової практики у справах щодо визнання недійсними свідоцтв про право на спадщину / О.П. Печений // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 11(135). – С. 23-32.
20. Печений О. Про деякі теоретичні проблеми спадкового права / О. Печений // Право України. – 2010. – № 12. – С. 40-47.
21. Печений О. Час і місце відкриття спадщини: проблемні питання нотаріальної практики / О. Печений // Нотаріат для Вас. – 2010. – № 5. – С. 20-23.

22. Половинкіна Р.Ю. Історико-правовий аналіз нормативного змісту спадкового права в Цивільних кодексах УСРР, УРСР / Р.Ю. Половинкіна // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 5. – С. 43-46.
23. Солонько М.Ф. Основні положення здійснення права на прийняття спадку / М.Ф. Солонько // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – Вип. 2 (49). – С. 241-246.
24. Цибульська О.Ю. Щодо питання про спадкування за заповітом осіб, що перебувають у плаванні на морському або річному судні / О.Ю. Цибульська // Часопис цивілістики. – 2013. – Вип. 14. – С. 87-90.
25. Череватенко І.М. Нотаріальний порядок оформлення спадщини за умови поділу спадкового майна / І.М. Череватенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Вип. 21. – частина 2. – Том 1. – С. 293-295.

Рекомендована література та нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356 із змінами станом на 11.06.2016 року.
2. Актуальні проблеми спадкового права: Навч. посіб. / За заг ред. проф. Ю.О. Заїки, ст. наук. спів. О.О. Лов'яка. – К.: КНТ, ЦУЛ, 2014. – 336с.
3. Валах В.В. Наследственные отношения в Украине, Российской Федерации, Франции, Германии и США (сравнительно-правовое исследование): монографія. – Харків: Бурун Книга, 2012. – 320с.
4. Заїка Ю.О. Спадкове право: навч. посіб. / Ю.О. Заїка, Є.О. Рябоконт. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 352с.
5. Козловська Л.В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав: монографія / Л.В. Козловська. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 448с.
6. Кухарев О.Є. Спадкове право України: навч. посібник / О.Є. Кухарев. – К.: Алерта, 2013. – 327с.
7. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: у 2-х т. / Відп. ред. В.Г. Ротань. – Т.2. – 2-ге вид. – Х.: Фактор, 2010. – 784с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: Науково-практичний коментар: У 2 т. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – 5-е вид. перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – Т. II. – 1120с.
9. Нелін О.І. Еволюція спадкового права в Україні (історико-правовий аспект): монографія / О.І. Нелін. – К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2009. – 365с.
10. Орлов І.П. Правочини в сфері спадкового права: монографія / І.П. Орлов, О.Є. Кухарев. – К.: Алерта, 2013. – 270с.
11. Рябоконт Є.О. Спадкове право: [навч. посіб.] / [Ю.О. Заїка, Є.О. Рябоконт]; за ред. О.В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 352с.
12. Спадкове право. Практика застосування судами України / За заг. ред. В.М. Марченка. – Х.: ФОП Лисяк Л.С. – 2012. – 736с.

13. Судові рішення Верховного Суду України в цивільних справах / за заг. ред. А.Г. Яреми. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 256с.
14. Цивільне право України. Особлива частина / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 1176с.
15. Цивільне право України: навч. посібник / Ю.В. Білоусов [та ін.]; ред. Р.О. Стефанчук. – К.: Правова єдність, 2009. – 536с.
16. Цивільне право України: підручник. Особлива частина / За заг. ред. д.ю.н., проф. Р.Б. Шишки. – К.: Вид. Ліра-К, 2015. – 1024с.
17. Цивільне право: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468с.
18. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (керівник авт. колективу), Л.М. Баранова, Т.І. Бєгова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право. – 2011. – Т.2. – 816с.
19. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т. 12: Спадкове право / за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: ФОП Колісник А.А., 2009. – 544с.
20. Шишка Р.Б., Сопілко І.М., Козирєва В.П. Спадкове право в Україні: навч. посібник / За заг. ред. проф. Шишки Р.Б. – К.: Видавництво Ліра-К, 2014. – 216с.

Судова практика

1. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 року № 7 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.
2. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 року № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>.

Додаток А – Орієнтовний перелік питань на залік

1. Поняття цивільного права як приватного права
2. Предмет цивільного права
3. Метод цивільного права
4. Система цивільного права
5. Джерела цивільного права
6. Поняття цивільного правовідношення
7. Елементи цивільних правовідносин
8. Види цивільних правовідносин
9. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин
10. Поняття та правова характеристика особистих немайнових прав фізичної особи
11. Зміст особистих немайнових прав
12. Класифікація особистих немайнових прав фізичної особи
13. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи
14. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи
15. Захист особистих немайнових прав фізичної особи
16. Поняття цивільного права, цивільного інтересу та цивільного обов'язку
17. Здійснення цивільних прав
18. Межі здійснення цивільних прав
19. Виконання цивільних обов'язків
20. Поняття і значення правочинів, їх місце в системі юридичних фактів
21. Види правочинів
22. Умови дієності правочинів
23. Форма правочинів
24. Поняття і види недійсних правочинів
25. Правові наслідки недійсності правочинів
26. Поняття та ознаки права власності
27. Спільна сумісна власність
28. Спільна часткова власність
29. Захист права власності
30. Поділ майна, що є у спільній власності
31. Поняття та функції цивільно-правового договору
32. Види цивільно-правових договорів
33. Стадії укладення цивільно-правового договору
34. Форма та зміст цивільно-правового договору
35. Зміна та розірвання цивільно-правового договору
36. Договір купівлі-продажу
37. Договір дарування
38. Договір найму (оренди)

39. Поняття і значення зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди
40. Елементи зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди
41. Система деліктних зобов'язань
42. Поняття деліктної відповідальності. Деліктна і договірна відповідальність
43. Поняття підстав і умов деліктної відповідальності
44. Загальні умови деліктної відповідальності
45. Поняття спадкового права і спадкування
46. Суб'єкти спадкового права, підстави спадкування, об'єкти спадкового правовідношення
47. Відкриття спадщини
48. Поняття, форма та види заповіту
49. Право на обов'язкову частку спадщини
50. Зміна та скасування заповіту
51. Виконання заповіту
52. Особливі розпорядження заповідача
53. Загальні положення про спадкування за законом
54. Черговість спадкоємців за законом
55. Спадкування за правом представлення
56. Відумерлість спадщини